

tari, ezért elfogadta az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácshoz történt előadói kinevezését. Itteni rövid működése alatt is sokat tett a művészek szociális problémáinak hatékony megoldásáért.

1945 után végre oda kerülhetett, ahová mindig vágyott: a Néprajzi Múzeumba. Itt minden erejét, minden tehetségét a néprajzi jellegű rajzolásnak szentelhette. Így érthető igazán, hogy az 1945 előtti rajzainak száma sokkal kevesebb, mint amit 1945-öt követő másfél évtized alatt alkotott.

Pályafutása során nagyon sokat dolgozott a paraszti kultúra, a paraszti művészet népszerűsítéséért. Tette ezt azért, mert közvetlenül ismerte a nép életét, mert szerette fajtáját: a parasztokat. Művészi próbálkozásaiban is ezt adta vissza, nemcsak külsőségeiben, hanem azok belső tartalmában, mondanivalójában is.

Csikós Tóth András néprajzi illusztrációit ez a körülmény teszi rendkívül értékké munkára. Meggyőződésem, hogy élete fő művét illusztrációkban kell látnunk. Minden más tevékenysége csak felkészülés volt ehhez a nagy és nehéz feladathoz, erőgyűjtés ahhoz, hogy mindezt kitűnően meg tudja valósítani. Rengeteget dolgozott. Húszezernél több illusztrációt készített. Ennek számbavétele még nem készült el.

Életének utolsó éveiben magas vérnyomása nehezítette meg számára a munkát. 1963. június 21-én hosszas betegeskedés után hunyt el, maga után hagyva számos meg nem jelent képsorozatot. Emlékét kortársai, barátai és munkatársai egyre fogyatkozó száma őrzi a legeleveníben. Méltó rá, hogy a következő nemzedékek is ismerjék nevét, tiszteljék munkásságát és példát vegyenek elkötelezettségéről.

Megemlékezésül lapozzuk át a Magyarország Néprajza, a Magyar Népzene Tára, a Györffy István által írt kötetek: Magyar föld – magyar nép, Magyar falu – magyar ház, A cifraszúr, Balassa Iván: Magyar néprajz, Föld- és néprajz, Morvay Péter: Útmutató népi táncaink gyűjtéséhez stb., az Ethnographia, a Néprajzi Értesítő, az Acta Ethnographica, a Néprajzi Közlemények, az Adattári Értesítő megfelelő köteteit és számait és mélyedjünk el Csikós Tóth András rajzainak szemlélésében. Biztos vagyok abban, hogy köteteket mesél az igazán ráfigyelő emlékező számára.

Tolnay Gábor

Felhasznált irodalom: Csikós Tóth András emlékkiállítás. – Kiállításvezető – A kiállítást rendezte és a katalógust írta: Balassa Iván. Szerk.: Kaposvári Gyula. Túrkeve, 1970. – Dankó Imre: Csikós Tóth András 1902–1963. Ethnographia, 1964. évf. 1. szám. 164–166. old. – Magyar Néprajzi Lexikon. Főszerk.: Ortutay Gyula: I. kötet. Akadémiai Kiadó. Bp., 1977. 512. old.

Kilencven éve nyílt meg a pécsi Jézus Társasági Katolikus Főgimnázium

A pécsi egyetemen 2002 elején emlékeztek meg a Bölcsészettudományi és a Természettudományi Karok 10 éves fennállásáról. Ebben az évben van kilencven éve annak is, hogy ma az egyetem más intézményeinek is otthont adó épületek és terület megnyíltak az oktatás és nevelés számára.

A Loyolai Ignác (1491–1556) alapította jezsuita rend létrehozása után két évtizeddel hazánkban is megjelent. Ezt a jelentős iskolareformok kezdetének is tekinthetjük. A jezsuiták elsőként választották szét a korábbi képzési szinteket, megteremtették a hatosztályos gimnáziumi, illetve főiskolai jellegű képzést és azt teljes és egységes, nagyfokú szervezettséget tükröző pedagógiai rendszerbe szervezik (Ratio Studiorum, 1599). Az első nemzetközi tanterv és iskolarendszer is az övék. Az iskola életében a tanulmányi versenyektől az önképzőköri tehetséggondozáson át a diákok szabadidejének játékkal, sporttal való megszervezéséig sokféle újítást vezettek be, amelyek hatása máig tart.

Hazánkban elsőként Nagyszombatban alapítottak kollégiumot 1561-ben Oláh Miklós esztergomi érsek támogatásával, ahonnan hatévi működés után Erdélybe távoztak. Az erdélyi kiűzetés után ismét Nagyszombatban vannak (1616), ahol 1635-től egyetem működik (bölcse és teológiai, 1667-től jogi karral). A nagyszombati, az 1616-ban alapított gimnáziumba olvadt be a még 1586-ban Zinóváralján megnyitott, majd 1598-ban Sellyére áttelepített – s a városba addig bejutni nem tudó – jezsuita gimnázium javadalmaival együtt. A jezsuiták letelepedése sok nehézségbe ütközött, a katolikus többségű városokban könnyebben ment a helyfoglalás. Pécssett 1615-ben telepedtek meg a Tettye utcában. A török kiűzése után vették birtokba a belvárosi templomot, 1687-től iskolával rendelkeztek. 1712-től iskolájuk, a mai Nagy Lajos Gimnázium Széchenyi térre néző oldalán volt. Az iskola igazgatója a jezsuita Faludi Ferenc költő, egyik tanára Pray György történetíró volt. A gimnázium 1773-ig, a jezsuita rend feloszlásáig működött. A rend vagyona a kincstár rendelkezése alá került, belőle hozták létre a Tanulmányi Alapot. Pécssett ezután évtizedekig nem volt hír a jezsuitákról.

1906. február 7-én foglalta el püspöki székét Zichy Gyula gróf, akinek feltett szándéka volt kollégium létesítése a szegény sorsú középiskolások számára. Egyik célja volt a tervezett kollégiumot a jezsuiták vezetésére bízni, ezzel a rendet ismét Pécsre telepíteni. A feladatra 1908-ban magánvagyonából százezer koronát helyezett letétbe. 1909-ben kettéválasztották a közös, osztrák–magyar jezsuita rendtartományt, megalakult az önálló magyar jezsuita rendtartomány. A magyar provincia rendházaiban élők többsége a maradást választotta. A jezsuiták Pécsre telepítésének híre a városban vegyes fogadtatású volt. Maga a rend sem kívánta, de Zichy Gyula X. Pius pápához fordult támogatásért, aki elérte, hogy a jezsuiták mégis vállalták a pécsi kollégiumot.

A Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 1912 májusában megadta a gimnázium első osztályára a nyilvánossági jogot, július elsején a beiratkozás is megkezdődött. Szeptember 4-én volt az új korszakot nyitó Veni Sancte és szeptember 5-én 51 tanuló, köztük 22 bentlakó (konviktor) kezdte meg tanulmányait Pécssett. Az első iskolaépület a József utcában volt. Már 1912 elején megfogalmazódott egy új kollégium létesítése. Helyéül – több helyszín közül – a csoronikai püspöki szőlők területére esett a választás. A jezsuita iskolák, illetve kollégiumok elengedhetetlen tartozéka volt a majorság, illetőleg a pihenőkert.¹ Az adományozó ezért ajánlotta fel a nagy területet. Sok vita és egyeztetés után 1913. június 13-án kezdődött meg az építkezés, október 25-én megtarthatták a „bokrétáünnepélyt”, 1914 júniusában a rendház helyiségeire megszületett a lakhatási engedély. 1915. december 22-én, Zichy Gyula gróf 10 éves püspöki jubileumán rendezték meg a házszentelést és a felavatási ünnepséget. A kollégium folyamatosan bővült: 1925–1933 között megépült a nyugati szárny, 1927. október első vasárnapján Zichy Gyula érsek elhelyezte a templom alapkövét. A templomban első alkalommal 1930. június 9-én, pünkösdhétfőn imádkozhattak a hívők. Szeptember 13-án pedig a tanulóifjúság és nagyszámú közönség jelenlétében, a rektor beszéde után zenekíséret hangjai mellett húzták fel a jobboldali toronyra a keresztet. Az építkezések november végére befejeződtek, de a létesítmény folyamatosan gazdagodott. A tölgyfából készült harminckét faragott pad, a nyolc gyóntatószék, a főoltár (1931), az összekötő folyosók és hidak (1934–1935), a mellékolatórok, az orgona (1937) látványos részei a fejlődésnek. Megkezdődött a nagyszabású tereprendezés (1936 novembere), a piusi sportlétesítmények sora épült meg. Egyedülálló, (mára alaposan megváltozott) arborétum született, hatszáz lombos, ötszázötven örökzöld fa és háromszáz díszcserjével, üvegházakkal. A további grandiózus tervek megszakította a második világháború. Katonai kórházak, beszállásolások, majd az államosítás fordulata következett. Az utolsó ünnepélyes évzáró Te Deum 1948. június 15-én volt, június 16-án délben megjelent az államosítási bizottság és július 23-án aláírták az átadási jegyzőkönyvet.

Ebben az évben kezdte meg működését az épületekben a folyamatosan bővülő Pécsi Tanárképző Főiskola, 1982-ben megkezdődött a bölcsészképzés, 1992. január 1-jével pedig létrejött az egyetem Bölcsészettudományi és Természettudományi Kara.

A jezsuita rend törvényesen 1989. december 8-a óta újra működhet Magyarországon. Első rendtartományi főnöke a Pécssett végzett P. Nemesszeghy Ervin SJ lett. A jezsuita rend jelenlegi tartományfőnöke a szintén Pécssett végzett P. Ádám János SJ. A hajdani jezsuita gimnáziumhoz kapcsolódó szervezetek lassan szerveződtek újjá. 1991. május 4-én, Kárászon tartották meg az újjáalakuló pécsi 673. sz. Pius cserkészcsapat újoncainak fogadalomtételét. 1991. má-

¹ Mészáros István: Az oktatásügy története Magyarországon 996–1777 között. Bp., 1981. 297. old.